

ТВОРЧІСТЬ УЛАСА САМЧУКА: ФЕНОМЕН ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ

Бородіца Світлана,
кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

САМЧУКОЗНАВСТВО В ТЕРНОПІЛЬСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Самчукознавство в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка має тривалу історію. Вона пов'язана з іменами відомих в Україні та поза її межами професорів Романа Гром'яка та Миколи Ткачука. Саме їхніми вольовими зусиллями 21 лютого 1993 року була організована і проведена в університеті перша в Україні урочиста академія «Улас Самчук – видатний український письменник ХХ ст.». Її матеріали укладені в однойменний збірник, що засвідчив: у вивченні багатогранної творчості письменника зроблено значний крок уперед: від розгляду проблем формування творчої особистості митця (М. Ткачук, О. Веретюк, М. Козачок і Я. Козачок, П. Сорока, Я. Буяк, М. Герц) до аналізу мови його творів (В. Мельничайко та ін.). Невеликий обсяг цього збірника ніяк не знижує його наукового рівня. То були нові і значущі штрихи до проблемно-синтетичного дослідження прозової спадщини письменника.

Ювілейні та оглядові статті, аналітичні розвідки, дисертаційні роботи творять особливі аспекти самчукознавства – жанрологічний та наративний, що дозволяє твердити: Тернопільський національний педагогічний університет нині вже є Самчукознавчим науковим центром, який очолив свого часу світлої пам'яті професор Роман Гром'як, а належно продовжив його тривання професор Микола Ткачук. У контексті сказаного, вважаю, важливим завданням наукової бібліотеки нашого вишу укласти бібліографічний показник наукових праць викладачів, який налічуватиме чималу їх кількість.

Наголосимо: Роман Гром'як був одним з ініціаторів та укладачів тритомного видання роману-епопеї «Ost» (видавництво «Джура», 2005), презентованого в Тернопільському обласному академічному драматичному театрі ім. Т. Г. Шевченка 19 лютого 2005 року на урочистій академії з нагоди 100-річчя від дня народження Уласа Самчука «Довга дорога до визнання». Професор вважав, що прозова спадщина Великого Українця, майже ніколи не підтримуваного державою, наймасштабніше повинна бути вписана в концепцію національної літератури, особливо в час активізації антиукраїнських тенденцій. Відтак усі наукові конференції, приурочені ювілейним датам, в нашому університеті стали не тільки доброю традицією, а виконують місію: міжвузівська наукова конференція «Творчість Уласа Самчука в контексті європейської культури» (22-23 лютого 2000 р.) до 95-річчя народження письменника; Всеукраїнська науково-практична конференція «Творчість Уласа Самчука в контексті світової культури» (21-22 лютого 2005 року) до 100-річчя від дня народження видатного митця; Міжнародна наукова конференція «Творчість Уласа Самчука в регіональному, національному, універсальному вимірах» (20 лютого 2020 року) до 110-річчя від дня народження видатного митця; Міжнародна наукова конференція «Творчість Уласа Самчука в контексті розвитку світової культури» (19-20 лютого 2015 року) до 115-річчя від дня народження українського письменника.

Ці наукові форуми potwierджують інтелектуальний розмах та дослідницьку глибину, що демонструють їхні активні учасники. Вони дозволяють констатувати: професори Роман Гром'як, а пізніше і Микола Ткачук впевнено ввели Тернопільський педагогічний університет в академічне самчукознавство.

Заслуга обох літературознавців виняткова, оскільки вони – генератори наукових ідей та вихователі молодих самчукознавців в аспірантурі. У 2000 році під пильним керівництвом професора Миколи Ткачука я захистила кандидатську дисертацію «Жанрова структура романів Уласа Самчука в контексті західноукраїнської романної прози 30-40-х років ХХ ст.». Саме він

запропонував об'єкт дослідження та ракурс його розгляду, в результаті чого ми виснували: утворчому доробку У. Самчука є два романи-епопеї, написані у різні періоди його творчості. Коли «Волинь», з 1932 року – часу виходу першої частини «Куди тече та річка», активно досліджується українськими і діаспорними вченими, то «Ost» довго перебував на маргінесах літературознавчих зацікавлень, оскільки незалежній Україні вперше був надрукований 2005 року тернопільським видавництвом «Джура»; відтак вважаємо, що У. Самчук у романі-епопеї новаторськи засвоїв жанрові здобутки європейського роману-епопеї, об'єктивно зобразивши Україну у час кардинальних зрушень, які зумовили трансформацію свідомості українців. Це і визначило жанрову самобутність великої прози західноукраїнського митця, його вклад у створення національного роману-епопеї.

Самчукознавчі дослідження в університеті поживалися, коли 2000 року в науковій конференції «Творчість Уласа Самчука в контексті європейської культури» (22-23 лютого 2000 р.) до 95-річчя народження письменника взяли активну участь більшість викладачів тодішнього філологічного факультету (Р. Гром'як, Л. Вашків, О. Веретюк, М. Данилевич, І. Добрянська, Н. Кучма, І. Папуша, В. Ступінський, І. Бабій, З. Бичко, В. Буда), опублікувавши матеріали доповідей у Наукових записках. Серія: Літературознавство (Вип. 6), як-от «Особливості часо-простору в структурі роману “Кулак” У. Самчука» (С. Бородіца), «Засоби розкриття дитячої психології у романі Уласа Самчука “Куди тече та річка”» (Л. Вашків), «Самчукова рецепція Польщі» (О. Веретюк), «Український образ світу у трилогії У. Самчука “Волинь”» (М. Данилевич), «“Дух руїни” у романі Уласа Самчука “Марія”» (І. Добрянська), «Естетична роль кольоропозначень у романі У. Самчука “Марія”» (І. Бабій), «Діалектизми як важлива риса мови художніх творів Уласа Самчука» (З. Бичко). За словами професора Гром'яка, це була «третя хвиля рецепції постаті, діяльності і текстів» видатного українського письменника, що засвідчила пильну увагу дослідників до «особливостей українського художнього тексту» У. Самчука.

Наголосимо, що завжди всі кафедри факультету філології і журналістики долучалися до вивчення літературної творчості У. Самчука. І мовознавці (І. Бабій, Г. Бачинська, З. Бичко, В. Буда, Т. Вільчинська, М. Крупа, Л. Невідомська, С. Панцьо, Г. Панчук, Л. Пархонюк, М. Пігур, О. Штонь), і викладачі кафедри журналістики (Н. Поплавська, Н. Дашченко), методисти (Е. Палихата, Л. Царик) намагаються якомога повніше представити різні аспекти самчукознавства. А професори Роман Гром'як і Микола Ткачук умовно заповідали самчукознавству в бути монографічно плідним, на основі комплексного осмислення всієї спадщини українського письменника сказати нове слово у цій важливій царині (про національні погляди чи про концепцію української національної літератури). Відтак науковий поступ у дослідженні «мистецького генія У. Самчука» (М. Ткачук), належне поцінування усіх сфер його діяльності стане безсумнівною заслугою науковців Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка як самчукознавчого наукового центру.

Дашченко Наталія
кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

КАНОНІЧНА І СИТУАТИВНА МОЛИТВА У РОМАНІ «ВОЛИНЬ» УЛАСА САМЧУКА

Роман Уласа Самчука «Волинь», як епічне полотно, дає невичерпний матеріал для спостереження за житейськими істинами та їх осмисленням персонажами. Передаючи духовні цінності волинян, автор відтворює модель українського селянського світу, який органічно живиться від землі і неба. Тому, поряд із величально-розважливою одою скроплений потом і кров'ю поколінь ниві, так виразно вималювані в романі духовні потреби і поривання. Саме ця тема є однією із наскрізних і заслуговує на увагу.